Eseista elveţiană Svetlana Paleologu Matta – un nume de referinţă în exegeza eminesciană şi bacoviană

Lucia OLARU NENATI*

Key-words: *Svetlana Paleologu Matta, Mihai Eminescu, George Bacovia, Romanian literature*

În 1955, în plină epocă proletcultistă pe când mediile culturale oficiale româneşti se străduiau să „înveselească“ imaginea universului bacovian de care nu puteau face abstracţie datorită consistentei exegeze antebelice şi succesului repurtat în plan cultural, departe de ţară apărea pe neştiute, o carte subţire despre Bacovia. Era rodul unei prime teze de doctorat susţinut la Universitatea din Zürich de o tânără cu naţionalitate complexă ce semna atunci Svetlana Matta şi care ulterior avea să-şi completeze semnătura cu un al treilea nume, Paleologu, prin căsătoria cu Andrei, fratele celebrului om de cultură Alexandru Paleologu.

Cartea, scrisă în limba franceză, s-a numit *Existence poetique de Bacovia* şi a apărut în 1958, deci la un an după moartea poetului. Capitolele acestei lucrări se intitulează astfel: *Notice biographigue, Une victime de son temps, Opposition à la burgeoisie, Animus occidental – anima moldave, Précipité de l'existence, L'angoisse roumaine, Le sentiment du temps dans Bacovia, L'ennui, La poésie chromatique, Le destin du poète, Disparition, Mourir sans cesse, Satanisme, Refus de la civilisation, Le phénomène Bacovia, „Verde crud", Conclusion, Appendice.* Simpla lor enumerare este revelatorie, credem, pentru conţinutul acestei cărţi ce adună laolaltă o bogăţie de idei de-o originalitate frapantă scrise într-un stil cuceritor, flexibil, de o mare supleţe intelectuală ce probează stăpânirea unei dexterităţi hermeneutice uimitoare la vârsta tânără de atunci a autoarei ce se dovedeşte a stăpâni o cultură generală asumată în chip profund şi care-i slujeşte ca reper solid de raportare a obiectului studiat. Căci în viziunea tinerei doctorese, Bacovia nu se încadrează, ca în exegeza internă românească, doar între elementele naţionale de comparare − fără însă ca acestea să lipsească − ci se raportează în chip firesc, *organic* şi fără complexe, la zestrea poetică şi chiar filozofică europeană, constatându-i consonanţele de acest fel şi astfel având capacitatea de a defini fără ezitări profilul existenţei poetice bacoviene, din perspectiva culturală europeană şi nu doar în mod relativ, din cea naţională. Chiar şi titlul indică apelul la ontologie, demers ce va mai opera în decursul acestei lucrări, dar va deveni dominant in studiile sale ulterioare, cele din aria eminescologică. În general, atitudinea poetică bacoviană, aşa cum se va petrece ulterior şi cu poezia eminesciană, este evaluată atât cu mijloacele poetice cât şi cu cele filozofice.

* (Scriitoare), Botoşani, România.

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

În acest sens este revelatoare chiar fraza de debut a cărţii ce începe printr-un ex abrupto venind din zona filozofiei: „Dès ma première enfance une flèche de la douleur s'est plantée dans mon coeur. Tant q'elle y reste je suis ironique – si on l'arrache, je meurs". Acestui citat din Jurnalul lui Søren Kirkegaard îi urmează cea dintâi afirmaţie a autoarei care ar putea foarte bine să aibă chiar o valoare concluzivă: „A ces paroles fait écho, de l'autre bord de l'Europe, un autre martyr de l'existence – Bacovia".

Pentru evaluarea hermeneutică a profilului existenţial-poetic bacovian, exegeta se sprijină, în pătrunzătoarea ei demonstraţie, pe nume autorizate ale gândirii europene şi nu numai, precum: C. Young, Blaise Pascal, Theophil Spoerri, Nicolas Berdiaeff, Jean Paul Sartre, Camus, H. Bergson, Edgar Poe, Dante, Merleau Ponty, Socrate, Georg Trakl, Guy Michaud, desigur M. Heidegger, Claudel, Pytagora, J.J. Rousseau, Wladimir Weidle, Max Picard, Semain, Regnier, Mickael şi încă alţii, dovedind însă că în abordarea unei teme doctorale despre un poet român a ştiut să parcurgă, fireşte, şi exegeza românească. Astfel, în referinţele sale bibliografice apar trimiteri la autori precum: Urmuz, Al. Macedonski, Mircea Eliade, L. Blaga, Basil Munteanu, Ion Barbu, E. Lovinescu, G. Călinescu, T. Arghezi, Ion Minulescu, M. Cruceanu, M. Raşcu, D. Protopopescu, E. Speranţia, M. Paraschivescu, Ion Creangă şi alţii şi, cum nu se putea altfel, Eminescu, cel despre care autoarea avea să scrie mai târziu două cărţi rămase opere de referinţă definitive în arealul eminescologic. Raportările la marele poet prefigurează deja marea atenţie ce i-o va acorda ulterior.

Lucrarea conţine idei remarcabile inserate într-o evoluţie analitică de mare intuiţie şi abilitate hermeneutică ce se reunesc într-un demers de instituire a unui profil poetic bacovian bine conturat şi, mai ales, situat în context european. Astfel, ea configurează mai întâi decorul poetic european cu acea pierdere a paradisului şi cu acea apetenţă a dezintegrării existenţialiste, manifestată, de pildă, în deformarea chipului omenesc în viziunea lui Picasso ori în alienarea *Străinului* camusian, conchizând că „în marginea Occidentului Bacovia înregistrează marea dezbatere din cultură care pune în priză întreaga Europă". Notabilă este şi ipoteza eredităţii bacoviene duble care adună în filonul identităţii sale emergenţele sufletului european, dar şi pe acelea ale Moldovei istorice, „ultim bastion al Europei" care, după ce a contribuit prin atitudinea unor voievozi precum Ştefan cel Mare, „la structura şi unitatea Occidentului", a rămas după Marea Unire, fără statutul demnităţii sale de odinioară, devenind o zonă a contemplativităţii şi a refugiului în trecut. Ca atare, fiind aşadar produsul unei duble eredităţi − a unui „rău dublu" − Bacovia nu poate fi conceput în afara spaţiului său geografic natural, „târgul" Bacăului şi nimic nu exprimă mai bine Moldova decât Bacovia, cu atmosfera sa pluvială dezagregantă, cu melancolia sa endemică, aceea care este chiar mai profundă, mai lipsită de orice consolare, decât aceea a „omului celei mai profunde melancolii din lume", Kirkegaard.

O adevărată dizertaţie are în centrul său *plumbul* bacovian, care nu mai este elementul utilizat de alchimişti în avântul speranţei lor de a-l transforma în aur. Plumbul lui Bacovia este efectiv o găselniţă unică în istoria literelor, un truvai, revelând în lumea culturală dimensiunea unui mare poet. Acest element este un

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

prototip, un rezid ce urmează dezintegrării, un ultim precipitat al existenţei, simbol expresiv al pământului mort.

Muzicalitatea bacoviană, corespondenţa sa subtilă, simfonică, cu ideaţia exprimată, comparabilă cu poezia lui Hölderlin sau Baudelaire, limba parcimonioasă şi intens expresivă, intensitatea tensiunii interioare, şocanta imagine a amorului mort, „imagine atroce", aflat în antiteza imaginii idilice a amorului bucălat şi înaripat din cultura lumii, amor care doarme întors, după cum „totul este întors la Bacovia, ca un soi de protest contra ordinii naturale", sublimarea eşecului ontologic bacovian prin frumuseţea poeziei sale, noţiunea de „urât" venind din folclorul românesc şi devenit expresie originală şi eficientă a angoasei europene, sentimentul timpului bacovian, conceput ca veritabilă substanţă, un timp al declinului, al agoniei, un timp al sfârşitului şi al descompunerii, exprimat cu „o tehnică comparabilă cu aceea lui Proust" – poetul nefiind în timpul său, ci într-un „timp de plumb" – termenul atât de productiv poeticeşte de „moină", „specialité essentialment moldave" toate acestea sunt tratate cu o intuiţie hermeneutică remarcabilă.

La fel, plictisul bacovian, *l'ennui*, vine din angoasă şi, susţine exegeta, este chiar mai profund decât *spleenul*, mai existenţial şi în mai mare măsură absolut decât cel al lui Sartre, iar în acest sens poemul *Decembrie* este considerat a fi o capodoperă a acestei stări de plictiseală, de angoasă românească, proprie unei ţări în care zăpada este văzută de poet ca „o suspendare a timpului, o moarte a existenţei"; evantaiul culorilor cu intensa lor încărcătură semiotică, comparat cu poezia lui Trakl în chip de loc defavorabil lui Bacovia, *violetul* său care, nota bene!, „vibrează mereu", ritmurile sale poetice mereu în acord cu sensurile de exprimat, setea bacoviană de dispariţie în contrast cu aceea arghezian㠄soif de vie" „conturarea unei existenţe vegetative" constituie o cascadă de asociaţii şi intuiţii surprinzătoare. Ideea esenţială este aceea că, în ciuda tendinţei către dispariţie, a *tânjirii* sale, am putea spune, Bacovia nu poate dispărea, nu poate muri, deşi moare permanent, acel „mourir sans cesse" subsumându-se astfel acelui celebru adagio existenţial al lui Kirkegaard, „maladie à la mort", care constă, tragic, în a nu putea muri, sau a muri continuu, ceea ce devine o „gangrenă a disperării", conturând apăsător decorul unui infern perpetuu comparabil cu acela al lui Dante. Refuzul civilizaţiei, consideră autoarea, este la Bacovia mai tragic decât cel al lui J.J. Rousseau, aflându-ne în faţa unei inspiraţii mai puternice, refugiul în singurătate, element major şi unic ca factură, mai apropiat de viziunea lui Berdiaev. Prin toate acestea şi altele încă se susţine existenţa în cultura română a unui *fenomen Bacovia* de o originalitate totală*: occidentalitatea în marginea Europei*, pe care n-o cunosc alte popoare vecine, şi a cărui esenţă este *contemporaneitatea naturală cu Occidentul, fără decalaj*. Mai mult, Bacovia are şi o misiune simptomatică, profetică, aceea a unui semnal de alarmă, în aşa fel încât a te considera european presupune a-l înţelege şi a-l revendica pe Bacovia care denunţă maladia vieţii care se sfârşeşte. Căci Bacovia este un damnat, dar un damnat pentru un mesaj, fiind însă salvat de un lucru important, care este cheia tuturor lucrurilor, acela că el poate să plângă şi prin aceasta el este cel mai uman cu putinţă, mereu la limita extremă a suportabilităţii. Dar el nu se sinucide, ci-şi poartă cu eroism şi cu nobleţe rana sa, crucea sa de martir.

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

Dincolo de ideile tranşant originale şi exprimate fără complexe, de stilul graţios dar şi ferm ştiinţific, anunţând marile victorii hermeneutice ale arealului eminescologic străbătut ulterior, Svetlana Paleologu Matta beneficiază nu numai de o apertură culturală impresionantă ce-i permite să raporteze cu decizie orice element la genul său proxim si diferenţele specifice, dar încă ceva: autoarea „fiind acasă" în mai multe limbi europene printr-o apetenţă poliglotă rarissimă şi printr-un traseu biografic complex, cartea beneficiază firesc de pasaje în numeroase limbi, franceză, germană, latină, italiană ş.a. şi, nu în ultimul rând, poemele lui Bacovia redate în primul rând în limba lor originală, română, sunt traduse de autoare într-o franceză cât se poate de nuanţată, sugestivă şi consonantă originalului.

Această lucrare, apărută fără nicio popularizare, a întârziat mult până să acceadă la cunoştinţa lumii literare româneşti, ajungând acolo prin diferite modalităţi accidentale, circulând, aşadar oarecum în *samizdat* până când a ajuns să fie invocată de exegeţii importanţi ai operei bacoviene.

Astfel, un exeget de prim rang al lui Bacovia, Constantin Călin, autorul de mai târziu al unui solid *Dosar Bacovia*, află întâmplător, în 1971, de la prietenul său, lectorul (pe atunci) Ion Constantinescu, că într-o bibliotecă din Germania se află o asemenea carte despre Bacovia. Dobândind-o – nu specifică în revistă pe ce cale[1] – el se grăbeşte să o prezinte în „România literară", aceea condusă pe atunci de un conclav redutabil (Nicole Breban, Nichita Stănescu, Ion Horea, George Pituţ), ca aparţinând unei „excelente cunoscătoare a literaturii noastre, nu numai a celei „culte", dar şi a celei „populare", sub titlul *O exegeză străină despre Bacovia*, urmată de traducerea sa din capitolul *Fenomenul Bacovia:* „Multe din disocierile teoretice şi observaţiile stilistice (câteodată neaşteptat de subtile) ale Svetlanei Matta le consider ca pe un bun câştigat pentru exegeza bacoviană" (Călin 1971: 32), sună concluzia avizatului om de cultură băcăuan, păstrându-şi şi azi valabilitatea.

Mihai Petroveanu o semnalează în bibliografia cărţii sale *George Bacovia*, apărută în 1969, făcând cunoscut faptul că a aflat despre carte abia după redactarea opului său, drept care n-a putut s-o valorifice în cuprinsul ei, ci doar într-o notă la bibliografie. Chiar şi aşa, el evadează pentru puţin din tonul academic rigid spre a comunica emoţionat că: „lucrarea ne-a părut remarcabilă prin adâncimea, unitatea şi noutatea interpretării – mai ales la data respectivă –radicală prin ideea unui Bacovia poet al existenţei tragice", recunoscând bucuros „fineţea multor intuiţii, justeţea punctelor de vedere" referitoare la multe din cele enumerate de noi până aici.

În 1988, Edgar Papu, referindu-se la o nouă carte a acestei autoare din Elveţia, scrie despre ea că „este aceeaşi care, cu douăzeci de ani în urmă, ne dăruise tot de-acolo, prima şi revelatoarea monografie Bacovia. [...] Trebuie să mai adăugăm că Svetlana este şi o constantă descoperitoare de priorităţi ale noastre. Aceasta calitate se desprinde încă din cartea de acum două decenii despre Bacovia. Departe de a fi văzut în autorul *Plumbului* un simbolist întârziat, autoarea identifică într-însul – împreună cu Trakl şi concomitent cu el, pe promotorul întregii lirici expresioniste mondiale" (Papu 1988).

[1] Dorind să aflu, totuşi, cum a ajuns această carte în mâinile sale, domnia sa mi-a mărturisit, acum, după atâţia ani, că prietenul său, viitorul mare şi mult admirat profesor al multora dintre noi, filologii formaţi la universitatea ieşeană, i-a împrumutat cartea din care, neexistând pe atunci aparatele de tip xerox, a fost nevoit să copieze de mână ceea ce a tradus şi publicat în presa literară centrală.

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

Un alt exeget al lui Bacovia, V. Fanache în cartea sa *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, apărută în 1994 la Cluj, valorifică din plin multe dintre elementele statuate de Svetlana Matta, prelungindu-le prin propriile sale deducţii şi opinii, aşa precum pe o temelie solid turnată creşte construcţia unei clădiri temeinice, apreciind că exegeta elveţiană este autoarea unor „formulări memorabile".

Theodor Codreanu, autorul unui impunător – la propriu si la figurat – demers hermeneutic intitulat *Complexul Bacovia*, apărut în 2003, purcede la valorificarea ştiinţifică şi consonantă a exegezei semnată de Svetlana (Paleologu) Matta, invocând-o frecvent şi cu mare deferenţă în dezvoltarea ideilor sale remarcabile. El afirmă cu toată responsabilitatea că monografia Svetlanei Paleologu Matta a fost un „eveniment de referinţă de care poetul nu s-a mai putut bucura", şi care „produce o veritabilă ruptură de clişeele interbelice, care se învârteau sterilizante în jurul problemei simbolurilor sau elementarităţii conştiinţei estetice bacoviene". Conchizând, el afirmă fără rezerve că „este tot ce s-a gândit mai profund despre Bacovia în deceniul al cincilea fără continuatori pe măsură". Mai spune Codreanu că „meritul capital al autoarei e că arcuieşte peste timp preexistenţialismul creaţiei kirkegaardiene cu acela al modernilor, Bacovia devenind o excepţională punte de trecere". El acordă, aşadar, acestei lucrări încă netraduse în limba română, „rămasă ascunsă de ochii criticii autohtone", statutul unui reper de referinţă în exegeza bacoviană, nu numai pentru că a fost scrisă şi publicată în străinătate, ci în primul rând prin valoarea intrinsecă a conţinutului său. Deşi cartea Svetlanei Matta nu a fost până acum tradusă în limba română, deşi autoarea se distanţează azi oarecum de ea, declarând că acum ar scrie-o altfel, ea continuă să se afle pe o poziţie temeinică de nezdruncinat, în exegeza bacoviană, detectabilă în orice căutare, fie că e vorba despre Constantin Trandafir care-şi asumă deschis filiaţia, ori de celebrul adagio al lui Ion Caraion despre „sfârşitul continuu", prefigurat în chiar titlul capitolului *Mourir sans cesse*, deşi poetul nu dă semne că ar fi cunoscut această lucrare.

De menţionat că, azi, autoarei îi apare un lucru foarte depărtat această lucrare a tinereţii sale, redactate, aşa cum ne-a comunicat, în doar trei luni, în cadrul unei burse de studiu, când s-a oprit asupra lui Bacovia pentru că „era cel mai autentic". După ani, pasiunea sa pentru poezia română avea să se materializeze într-o carte fundamentală intitulată *Eminescu şi abisul ontologic* (Aarhaus, 1988) la care a purces la îndemnul unui alt mare maestru al său, filozoful Ştefan Teodorescu de la Stuttgart. Despre ecoul produs de această lucrare stau mărturie aprecierile entuziaste ale câtorva dintre spiritele de prim rang ale culturii noastre. Şt. Teodorescu, cel care, realizându-i imensa capacitate intelectuală şi creativă, i-a sugerat apropierea de Eminescu, dar şi calea cea mai potrivită, prin „cheia" heideggeriană, a exclamat la citirea cărţii: „Puţini vor înţelege, dar ceea ce ai scris este fundamental" (Paleologu Matta 2005: 85). Nicolae Steinhardt, monahul de la Rohia, prefaţează această carte, fericit de a-i fi fost acceptată oferta, şi scrie, de fapt, astfel, primul text de receptare critică a acestei lucrări. El îşi încheie astfel substanţiala şi impresionanta prefaţă: „Prezentul studiu nu este un simplu «studiu», ci un «cri de coeur», un imn de dragoste, an insight, o intuiţie, o lucrare participatorie care se împărtăşeşte din nobleţea, sfinţenia şi măreţia operei analizate".

Edgar Papu, primind un exemplar al cărţii pe o cale ocolitoare, exclamă în deja menţionata cronică publicată în „Luceafărul":

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

> Putem afirma fără exagerare că nu există imagine, inflexiune, cuvânt, nuanţă, din marea poezie eminesciană căreia cercetătoarea să nu-i fi răscolit până în afund sensuri majore. Şi aceasta n-a realizat dânsa numai pe baza intuiţiilor sale ultrasensibile şi exact detectante, ci şi a unei erudiţii cu adevărat ciclopice [...]. Dar câte mai sunt de amintit din această carte plină-ochi de adevăruri surprize! De acolo, din depărtare, Svetlana Paleologu Matta a făcut ceea ce nici cei mai eminenţi eminescologi dintre noi n-au făcut. Am putea spune că s-a îmbrăcat în Eminescu, în neliniştile, în căutările, în îndoielile, în frământările şi în suferinţele sale ca să-l înţeleagă plenar şi să ni-l redea integral (Papu 1988).

Un alt ecou vine de la Eugen Todoran care, după ce abordează această lucrare într-o întreagă pagină a revistei „Orizont", conchide în final:

> De la Tudor Vianu care oferea prima sinteză filozofică, după un model soteriologic implicat în etica eleato-schopenhaueriană şi trecând prin modelul cosmologic oferit de dialectica heraclito-hegeliană propus de Ioana Em. Petrescu, noul „model existenţial" deschis de S.P.M. este o „cale regească" oferită criticii literare într-un spaţiu interior al gândirii poetice în care ca sens al Lumii se defineşte Fiinţa poeziei, sub raza gândului etern care poartă numele lui Eminescu (Todoran 1989).

Până şi hermeneutul mizantrop de la Cluj, Adrian Marino, se lasă antrenat în acest curent de fascinaţie pe care l-a stârnit de-a lungul întregii sale vieţi această miraculoasă fiinţă asupra spiritelor superioare cu care a intrat într-o rezonanţă quasi-magică:

> Cartea, gândită într-un alt mediu intelectual şi cu alte sisteme de referinţă, nu propune numai un număr de noi analize, ci în primul rând şi în mod esenţial, o nouă metodă, o nouă abordare a unui text plin de implicaţii filozofice. [...] Cel mai mare poet român este privit în mod direct, am putea spune, în stil inspirat, în însăşi esenţa sa, în fiinţarea sa, printr-un insight participativ adesea aventuros, aerian şi imprevizibil, întotdeauna sugestiv şi stimulator. Cartea întreagă, reflexie şi rapsodie ontologică – are în ansamblul său ceva proaspăt şi regenerator în contextul actual românesc bineînţeles. [...] Regimul său spiritual trece în mod evident şi cu mare candoare dincolo de critică (Marino 1989: 12).

Şi această carte ca şi următoarea, *Jurnal hermeneutic* (Paleologu Matta: 1997), stârnesc interesul şi entuziasmul spiritelor alese din ţară. Corespondenţa sa cu Paul Anghel redă avatarurile acestui interes, modul cum cărţile ei sunt literalmente smulse din mână în mână în lumea intelectuală românească a vremii, citite cu sete şi uimire. Paul Anghel îi scrie scrisori entuziaste şi popularizează cartea oriunde poate. Aşa am aflat şi eu numele ei, fiind pe atunci muzeografă la Ipoteşti, cu prilejul unei vizite a unor scriitori care au redactat spontan un fel de brevet de „logodnice stelare ale lui Eminescu" şi unde am văzut scris în lista acestora şi acest nume exotic, care avea să-mi devină apoi o aleasă prietenă cu care am corespondat îndelung, pe care nu o dată am antrenat-o în diferite interviuri şi colaborări. Cum nu se putea altfel, eminescologul de la Chişinău, Mihai Cimpoi, cel care abordează eminescianismul prin prisma ontologică, o face având la loc de cinste cărţile Svetlanei pe care o şi intervievează într-un substanţial capitol într-o carte a sa dedicată marilor eminescologi (Cimpoi 2005: 171).

Nu în ultimul rând, se cuvine amintită aici fapta culturală a lui Adrian Dinu Rachieru care, răspunzând solicitării noastre, a editat cartea de memorii a Svetlanei,

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

Calicantus. Scene din viaţa lui Cristal şi apoi a reeditat lucrarea ei de referinţă *Eminescu şi abisul ontologic.* Chiar dacă nici acum cartea nu a stârnit ecoul care ar fi fost de presupus, se poate totuşi preleva un demers de receptare notabil din partea lui Gheorghe Grigurcu:

> Studiul Svetlanei Paleologu Matta alcătuieşte o componentă semnificativă a exegezei eminesciene, la o răspântie de veacuri ce a îngăduit raportarea sa la numeroase nume ale gândirii vechi ca şi ale celei moderne, un act al acelei resuscitări de care are nevoie orice creaţie pentru a vorbi succesiv generaţiilor cu o prospeţime ce răspunde orizontului lor de aşteptare.

Tot în preajma ultimei ediţii a acestei lucrări şi Petru Ursache consideră că „vocea profesoarei de arte şi de românistică de la Zürich şi Paris se situează pe portativele de sus ale eminescologiei de cea mai vie actualitate, meritând a fi ascultată cu toată încrederea şi cu folos maxim" (Ursache 2011). Ajungând hic et nunc, putem cita si impresia profesorului băcăuan Ştefan Munteanu despre contribuţia exegetei elveţiene: „Sunt concluzii plauzibile, pe care le îmbrăţişez cu toată deschiderea. Ele au meritul de a-mi întări convingerea privind autonomia, forţa şi originalitatea gândirii filosofice eminesciene" (Munteanu 2011).

Ajungând în imediata actualitate cu această panoramă diacronică a efectului pe care l-a produs scrisul şi gândirea acestei creatoare de excepţie asupra spiritelor superioare, se cuvine să relev un ultim eveniment de acest gen care este, cred, revelator şi concludent. Este vorba despre comunicarea epistolară ce s-a produs în ultima vreme între Svetlana Paleologu Matta şi George Popa de la Iaşi, care este, pentru cei care s-ar întâmpla să nu fie la curent, un spirit cu totul deosebit. Medic de mare competenţă şi performanţă profesională, el s-a manifestat deopotrivă în aria culturală, ca traducător al marilor creaţii universale, ca orator de forţă, ca intelectual atingând zonele înalte ale filozofiei, poeziei, eseului, istoria culturii, artei şi gândirii universale, autor al numeroase cărţi ce abordează toate aceste domenii şi altele încă într-un stil deopotrivă elevat, complex şi profund, dar şi de o claritate uimitoare a ideilor pe care le ordonează, cu o rigoare şi cu o siguranţă a mânuirii abstracţiunilor ce are darul de-a lumina oricărui lector, cât de cât avizat, conexiunile şi ierarhiile axiologice ale gândirii omeneşti, cu un efect de persuasiune greu de egalat. La capătul unui şir de cărţi greu de contabilizat, de premii binemeritate, el a devenit purtătorul titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii de Arte „George Enescu" din Iaşi şi eroul unei cărţi-portret în care autorul, nici el un oarecare, universitarul Vasile Diacon, îl încununează cu atributul de „homo universalis" (Diacon 2012).

Ei bine, între aceşti doi intelectuali de spirit înalt, Svetlana Paleologu Matta şi George Popa, aparţinând oarecum aceleiaşi generaţii, s-a înfiripat o corespondenţă de o intensitate scânteietoare ce constituie un adevărat dar oferit acestei vremi de comunicare precară şi lipsită de duh. Conştient de această graţie unică, George Popa adună scrisorile primite de la marea doamnă şi le publică mai întâi în diferite reviste culturale şi apoi într-o carte intitulată *In extasis mentis*, carte care ar trebui să devină un adevărat manual de comunicare superioară, un model al altitudinii la care poate ajunge relaţia confraternă dintre două spirite afine. De altfel, după opinia noastră, acest tandem de gânditori ai spiritului înalt configurează azi, în aceste vremuri

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

zguduite de orice altceva decât de importanţe culturale, o arcadă elevată ce încununează princiar cultura românească, (integrată fără niciun complex celei universale) având în centrul său, desigur, cel mai înalt pisc al ei – Eminescu.

La capătul acestui excurs fugar, credem a putea susţine că, deşi apreciată şi preţuită cu debordant entuziasm de multe spirite de elită, acest lucru s-a produs însă în chip fragmentar şi mai mult la nivelul relaţiilor personale şi că, departe de a fi recunoscută la valoarea meritată în cultura română căreia i-a adus servicii incomensurabile, Svetlana Paleologu Matta este o personalitate de prim rang care a formulat judecăţi aforistice, fundamentate, de care nu se va putea face nicicând abstracţie despre cei doi mari poeţi ai noştri, Eminescu şi Bacovia. Prin apertura sa culturală, prin traseul sinuos al biografiei sale, ea ar fi putut să se dedice oricăreia dintre marile culturi europene (ceea ce a şi început să facă prin recentul său studiu dedicat lui Proust şi prin eseul despre Nietszche la care lucrează în prezent), dar care a ales să slujească cu devotament efervescent şi nepreţuită eficienţă cultura română şi este, credem, timpul ca aceasta să recunoască prin modalităţi specifice acest aport substanţial.

Bibliografie

Călin 1971: Constantin Călin, *O exegeză străină despre Bacovia. Dr. Svetlana Matta. Existence poétique de Bacovia*, în „România literară”, nr. 38, anul IV, p. 32.

Codreanu 2003: Theodor Codreanu, *Complexul Bacovia*, Biblioteca Şcolarului, Bucureşti, Chişinău, Editura Litera Internaţional.

Diacon 2012: Vasile Diacon, *George Popa – homo universalis*, Iaşi, Editura Panfilius.

Cimpoi 2005: Mihai Cimpoi, *Eminescu în lumina şi în luminişul lui Heidegger*. Dialog cu Svetlana Paleologu Matta, în *Calicantus. Scene din viaţa lui Cristal*, Timişoara, Editura Augusta Art Press, p. 171.

Marino 1989: Adrian Marino, *Studii eminesciene*, în „Tribuna”, nr. 24, p. 12.

Munteanu 2011: Ştefan Munteanu, *Raza gândului etern eminescian*, în „Ateneu”, 14 februarie.

Paleologu Matta 1997: Svetlana Paleologu Matta, *Jurnal Hermeneutic*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Paleologu Matta 2005: Svetlana Paleologu Matta, *Calicantus.*

Paleologu Matta, Popa 2012: Svetlana Paleologu Matta, George Popa, *In extasis mentis*, Iaşi, Editura Panfilius.

Papu 1988: Edgar Papu, *Fiinţa poetului*, în „Luceafărul”, 27 noiembrie.

Petroveanu 1969: Mihai Petroveanu, *George Bacovia*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

Todoran 1989: Eugen Todoran, *Valori româneşti în universalitate. Ontologicul în filozofia poeziei lui Eminescu*, în „Orizont”, nr. 33.

Ursache 2011: Petru Ursache, *Cartea de etnologie Totdeauna Eminescu*, în revista culturală online „Omniscop”.

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)

The Swiss Essayist Svetlana Paleologu Matta – an Important Researcher of Eminescu and Bacovia' s Works

Svetlana Paleologu Matta is a trailblazer of the international research on George Bacovia, who initiated the trend of acknowledging this poet's universal value, even during the proletkult. She wrote the book titled *Existence poetique de Bacovia*, published in 1958 by a Swiss publishing house, while George Bacovia was still alive. This book represents the essence of her doctoral dissertation in Switzerland for which she received the distinction *magna cum laude*. The dissertation is the first comprehensive study of Bacovia's work, in which, by means of many hermeneutic arguments of great intelligence and intuition, the author demonstrates the European value of this Romanian poet and his equality to other great European poets, such as Georg Trackl. Even if Matta's book hasn't been translated into Romanian until recently, when I have done this, it had still been know by the specialists in the field, who ranked it very highly and considered it to be a first class study of Bacovia's work.

Svetlana Paleologu Matta is also a remarkable researcher of the work of the greatest Romanian poet, Mihai Eminescu, to whom she dedicated two studies that were highly appreciated by important scholars such as Nicolae Steinhardt, Constantin Noica, Edgar Papu, Adrian Marino, and many others. These two books are titled the *Abyss of Eminescu's Ontology* and *Hermeneutic Journal* and they constantly receive excellent reviews from experts.

Therefore, Svetlana Paleologu Matta, who lives in Switzerland, is a very important and dedicated international researcher, whose area of expertise is Romanian culture − but not only − with a focus on two of its greatest poets, Mihai Eminescu and George Bacovia. The text above attempts to highlight the modalities that this great researcher employed to explore the works of these two important Romanian poets.

BDD-V2548 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:27 UTC)